

~ ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ ~

УДК 332.143

DOI:10.32680/2409-9260-2021-5-6-282-283-83-89

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МАЯКІВСЬКОЇ ГРОМАДИ

Карпов В.А., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки права та управління бізнесом,
Одеський національний економічний університет, Одеса, Україна
e-mail: 0682636461karpov@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9968-8380

Бойко Н.В., магістрант, Одеський національний економічний університет, Одеса, Україна
e-mail: nadyabobo999@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9968-8380

***Анотація.** Об'єкт дослідження. Соціально-економічний розвиток територіальних громад є важливим показником оцінки рівня розвитку держави. Розвиток місцевого самоврядування та створення територіальних громад передбачає насамперед підвищення фінансової спроможності, інвестиційної та економічної привабливості території для комфортного проживання громадян. Методологія. Методологію дослідження формують визначення цілей, завдань, пріоритетів і напрямків сталого місцевого економічного розвитку Маяківської об'єднаної територіальної громади з урахуванням потреб та інтересів громади. Результати. Основною метою статті є оцінка основних показників соціально-економічного розвитку Маяківської об'єднаної територіальної громади, на основі якої запропоновано пріоритети стратегії її економічного і соціального розвитку до 2025 року. У роботі проведено аналіз соціально-економічного розвитку Маяківської громади за різними показниками та змінами що відбулися на території громади. Визначено сучасний стан соціально-економічного розвитку Маяківської об'єднаної територіальної громади, динаміку розвитку медицини, розвитку шкіл та дошкільних закладів. У ході дослідження соціально-економічного розвитку було представлено стратегія розвитку економічного та розвитку Маяківської об'єднаної територіальної громади. Наукова новизна. Наукова новизна полягає в апробації і практичному застосуванні алгоритму розробки стратегії економічного і соціального розвитку території стосовно конкретної сільської об'єднаної територіальної громади. Практична та (або) теоретична значущість. Отримані результати в подальшому будуть використані для розробки концептуальних моделей для аналогічних сільських об'єднаних територіальних громад на регіональному рівні.*

***Ключові слова:** стратегія місцевого економічного і соціального розвитку; регіон; громада; населення; витрати; розвиток території.*

DEVELOPMENT OF A STRATEGY FOR ECONOMIC AND SOCIAL DEVELOPMENT OF THE MAYAK COMMUNITY

Karpov Vladimir, PhD of Economics, Associate Professor of Economics, Law and Business Management, head of the research department, assistant professor, Odessa National Economics University, Odessa, Ukraine
e-mail: 0682636461karpov@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9968-8380

Boyko Nadezhda, undergraduate student, Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine
e-mail: nadyabobo999@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9968-8380

***Abstract.** Object of study. The socio-economic development of territorial communities is an important indicator of assessing the level of development of the state. The development of local self-government and the creation of territorial communities presupposes, first of all, an increase in the financial solvency, investment and economic attractiveness of territories for the comfortable living of citizens. Methodology. The research methodology is formed by the definition of goals, objectives, priorities and directions of sustainable local economic development of the Mayakovskiy united territorial community, taking into account the needs and interests of society. Results. The main purpose of the article is to assess the main indicators of the socio-economic development of the Mayak united territorial community, on the basis of which the priorities of the strategy of its economic and social development until 2025 are proposed. The paper analyzes the socio-economic development of the Mayakovskiy community according to various indicators and changes that have occurred on the territory of the community. The current state of the socio-economic development of the Mayakovskiy united territorial community, the dynamics of the development of medicine, the development of schools and preschool institutions have been determined. In the course of the study of socio-economic development, a strategy for the development of*

economic and social development of the Mayakovsky united territorial community was presented. Scientific novelty. The scientific novelty lies in the approbation and practical application of the algorithm for developing a strategy for the economic and social development of the territory in relation to a specific rural united territorial community. Practical and / or theoretical significance. The results obtained will be used in the future to develop conceptual models for similar rural united territorial communities at the regional level.

Keywords: *strategy of local economic and social development; region; community; population; costs; development of territories.*

JEL Classification: R110, E600

Постановка проблеми. Територіальна реформа в Україні вимагає дослідження цілого ряду пов'язаних з нею питань і виникаючих при цьому проблем. До основних з яких відносяться: оцінка сучасного соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад, їх стану, оцінка спроможності регіонів впоратися з проблемним питанням державної регіональної політики, розробка основних заходів у сфері соціального-економічного розвитку територіальних громад спрямованих на розв'язання фінансових, екологічних, демографічних, соціальних та інших проблем, які виникають в нових умовах перебудови територій, особливо актуальним у даному випадку є дослідження умов місцевого економічного розвитку Маяківської об'єднаної територіальної громади (ОТГ).

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням соціально-економічного розвитку регіонів України займалися наступні вітчизняні вчені: О.І. Павлов, О.Г. Булавка, В.Г. Андрійчук, В.В. Юрчишин, Ю.Е. Губені, М.Й. Малік, І.В. Прокопа, В.К. Терещенко, П.Т. Саблук, Л.О. Шепотько, Ковальов А.І., Сментина Н.В. та багато інших.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивчення місцевого економічного та соціального розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні залишається на недостатньому рівні, на відміну від країн Європейського союзу, в яких діють програми, спрямовані на розвиток сільських територій.

Мета дослідження. Метою статті є оцінка основних властивостей соціально-економічного розвитку Маяківської об'єднаної територіальної громади, яка намагається розвиватися та прагне активно включитися в суспільно економічні процеси сучасної України. Це вимагає обґрунтування та застосування нових підходів до використання економічного, людського та природно ресурсного потенціалу України та її регіонів для досягнення нового рівня ефективності та конкурентоспроможності економіки та життя населення.

Основний матеріал. Маяківська сільська об'єднана територіальна громада утворена відповідно до законодавства України згідно з рішенням Маяківської сільської ради від 10 липня 2017 року № 461-VII «Про добровільне об'єднання територіальних громад», [1] рішенням Надлиманської сільської ради від 10 липня 2017 року № 231-VII «Про добровільне об'єднання територіальних громад», рішенням Удобенської сільської ради від 10 липня 2017 року № 201-VII «Про добровільне об'єднання територіальних громад», розпорядженням Одеської обласної державної адміністрації від 07.07.2017 р. № 560/А-2017 «Про затвердження висновку щодо відповідності Конституції та законам України проєктів рішень місцевих рад щодо добровільного об'єднання».

Маяківська об'єднана територіальна громада розташовується в південній частині Біляївського району Одеської області. Площа Маяківської об'єднаної територіальної громади – 116,8 км², чисельність населення громади – 9563 осіб, отже щільність населення на 1км² складає 82 особи. Адміністративним та культурним центром об'єднаної громади є с. Маяки, яке розміщене на відстані 10 км від м. Біляївка та 37 км від обласного центру м. Одеса. Земельний фонд Маяківської об'єднаної територіальної громади станом на момент народження ОТГ складає близько 18 787 га, з них – 4530 га – с. Маяки, 10036,87 га – с. Удобне, 4220 га – с. Надлиманське.

Розглянемо основні тенденції соціально-економічного розвитку та особливості господарського комплексу ОТГ.

На території об'єднаної територіальної громади переважають особисті селянські господарства, для яких характерні не велика площа господарства, середня продуктивність, використання ручної робочої сили. Економіка Маяківської ОТГ представлена 167 підприємствами та фермерськими господарствами, які займаються різними видами діяльності. В аграрному секторі ОТГ здійснюють господарську діяльність 14 сільськогосподарських підприємств та 52 фермерських господарств. З них 3 великих сільськогосподарських підприємств – орендарів земельних часток (паїв), які спеціалізуються на вирощуванні зернових культур. На території об'єднаної територіальної громади розміщене Дністровське міжрайонне управління водного господарства, яке здійснює діяльність з експлуатації державних меліоративних систем, використання, збереження та відтворення водних ресурсів, меліорації земель, вирішує разом з місцевою владою, КП «Наше село», об'єднаннями громадян питання забезпечення населення та сільськогосподарських виробників, виробничі функції з управління інженерною інфраструктурою меліоративних систем та її окремими об'єктами.

Промисловість. Два підприємства здійснюють діяльність в промисловій галузі. Працює цех Виробничого об'єднання «Одеський консервний завод» з переробки та консервування рибної продукції. Завод є одним з найбільших роботодавців на території СГД – 103 працівника. У 2019 році розпочало діяльність підприємство з переробки та сушки овочів – ТОВ «ЕРДКРАФТ». Для започаткування бізнес-проекту на території громади, підприємством було залучено значні інвестиції у тому числі на закупівлю сучасного обладнання, нових технологій та програм.

Підприємництво. Власну справу в ОТГ запровадили 234 фізичних осіб-підприємців. З них 209 суб'єктів малого підприємництва здійснюють діяльність на спрощеній системі оподаткування, створюють робочі місця та сплачують податки в бюджет громади. Майже дві третини СПД – фізичних осіб, або 141 – здійснюють діяльність в сфері торгівлі та ресторанного бізнесу, 20 СПД – в будівництві, 29 суб'єктів господарювання надають побутові та інші різноманітні послуги, 10 СПД надають транспортні послуги, 9 здійснюють діяльність в сільському господарстві.

Туризм. Особливість економіко-географічного розташування Маяківської ОТГ, сприятливі природно-кліматичні умови, різноманітні унікальні природні ресурси, комплекси нижнього Дністра з великим біологічним різноманіттям та привабливими природними ландшафтами мережа водних та автомобільних магістралей обумовлюють розвиток в громаді сфери туризму і рекреації. На території громади розміщені також садиби зеленого туризму. Основою цього потенціалу є унікальні природні, наявністю цікавих туристичних локацій, зокрема таких як спортивний кінний клуб «Золота грива», астрономічна обсерваторія Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова та ін. Дельта Дністра – унікальне та багате водно-болотне угіддя в Азово-Чорноморському коридорі: красивий ландшафт, ріка, птахи. За своєю привабливістю дельта займає одне із перших місць серед диких ландшафтів Європи. В дельті Дністра можливі як маршрути одного дня, так і багатоденні екскурсії. Дельта Дністра є унікальною моделлю для проведення багатьох досліджувальних робіт археологічного, історичного, гідрологічного, біологічного, екологічного та інших напрямлень. Водно-болотні угіддя являються прекрасною школою «під відкритим небом», де щорічно, на протязі багатьох років проводяться екологічні екскурсії та експедиції для дітей різного віку.

Рівень життя населення та соціальна інфраструктура громади. Одним із найважливіших показників соціального становища є демографічна ситуація. Станом на січень 2018 року на території Маяківської ОТГ проживає 9490 осіб, з них: громадян пенсійного віку (60+) – 2090 осіб, що складає 22% від усього населення, дітей віком до 18 років – 2086, що становить 22% та громадян працездатного віку – 5314 осіб, що становить 56%.

Підіємо підсумки аналізу стану Маяківської ОТГ. На нашу думку, Маяківська громада – це насамперед соціально-економічно розвинена громада, адже ми бачимо, як розвивається економіка Маяківської територіальної громади, медицина, якій в громаді приділяється велика увага, як стрімко підвищується рівень населення в селах Маяківської територіальної громади, житловий фонд на 80 % складається із приватного сектору. Всі населені пункти, які входять до Маяківської громади електрифіковані, газифіковані, телефонізовані, також є покриття для доступу до мережі Інтернет. Використання бюджетних коштів громади на ремонт шкіл, благоустрою населених пунктів, лікарень, безумовно це сприяє соціально – економічному розвитку громади.

Сукупність принципів, методів і інструментів реалізації сталого розвитку територій можна визначити як механізм його реалізації, а його послідовність реалізації укладається в схему наведену на рис. 1.

Даний алгоритм розроблений з урахуванням етапності послідовності дій з управління сталого розвитку території. Аналізуючи соціально-економічний розвиток Маяківської територіальної громади, можна зробити висновок, що головними напрямками (пріоритетами) розвитку соціально-економічного розвитку громади мають стати:

- розвиток сучасної промислової індустрії на базі ІТ-технологій і SMART-управління;
- розвиток транспортної складової економіки;
- підвищення ресурсоефективності та екологізація;
- розвиток туризму та індустрії гостинних послуг;
- розвиток соціальної сфери, освіти, науки та культури.

Підтримка визначених пріоритетами дасть змогу розв'язати соціально-економічні проблеми розвитку громад.

Нами була розроблена матриця реалізації наведених пріоритетів через систему стратегічних і операційних цілей і завдань. У комплексі ця матриця і склала основу формування методів досягнення поставлених цілей стратегії економічного і соціального розвитку ОТГ.

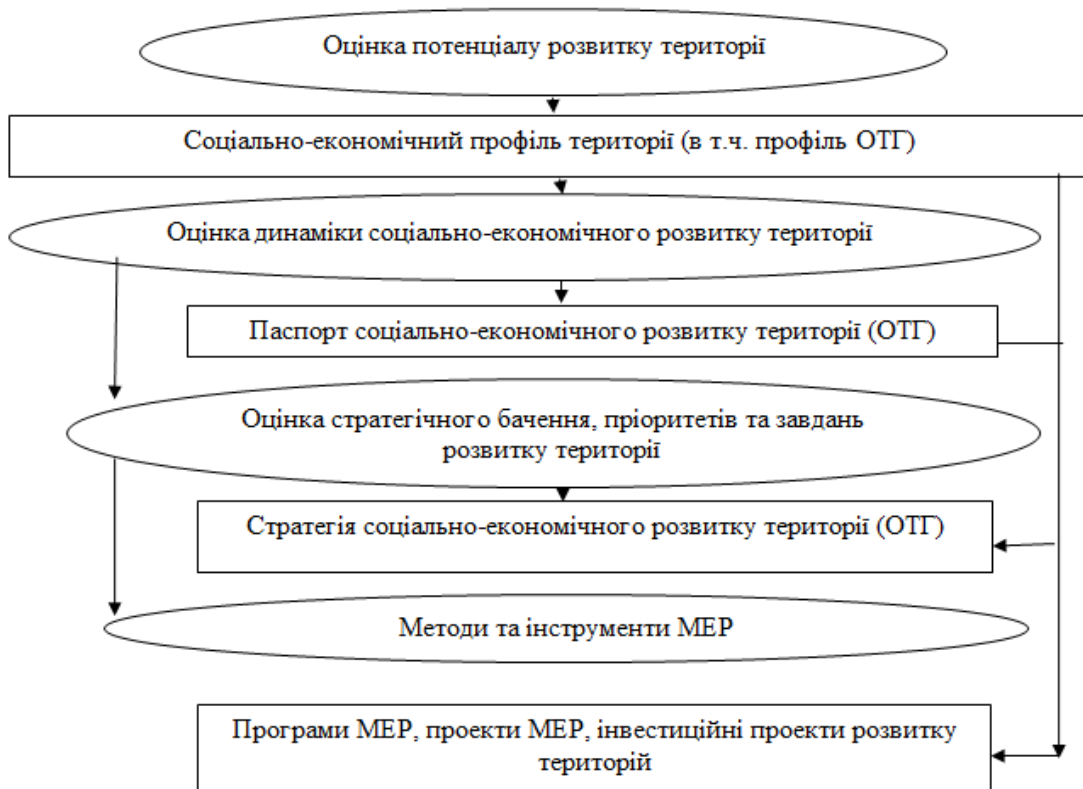

Рис. 1 Механізми управління збалансованим розвитком територіальних утворень

Джерело: власна розробка

Досягнення поставлених цілей у вирішенні завдань пріоритетних напрямів розвитку Маяківської ОТГ можливо різними шляхами їх реалізації. Поєднання зовнішніх і внутрішніх факторів реалізації стратегії в накладенні на час її реалізації призводить до деревовидного характеру шляхів бачення досягнення стратегічної мети розвитку Маяківської ОТГ до 2025 року. У теорії стратегічного управління такий підхід прийнято називати сценарним.

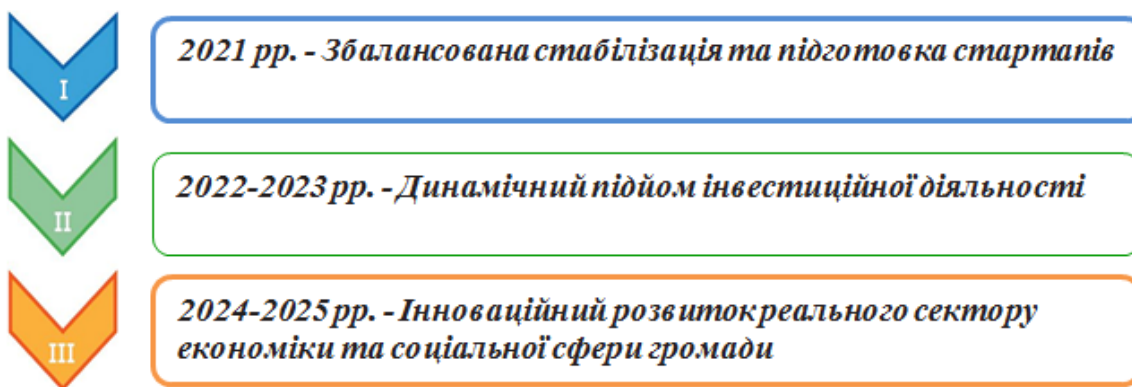

Рис. 2 Послідовність реалізації сценаріїв Стратегії розвитку Маяківської ОТГ до 2025 року

Джерело: розроблено автором

Нами було розроблено три основні сценарії розвитку ОТГ (інерційний, мобілізаційний і інноваційний), які базуються на принципах покрокової реалізації розробленої стратегії, є можливість досягнути її мети за три етапи (рис. 2). На етапі «Збалансована стабілізація

та підготовка стартапів» передбачається: створюються необхідні умови для ефективного використання вже наявних конкурентних переваг і створення нових. На другому етапі передбачається: динамічний підйом інвестиційної діяльності (етап активного впровадження і реалізації проектів розвитку громади), «Примножуємо і впроваджуємо». На 3-му етапі передбачається: інноваційний розвиток реального сектору економіки та соціальної сфери громади (перехід до інноваційного шляху розвитку), «прискорене зростання якості життя мешканців громади». Кожен сценарій і етап стратегії передбачає свій комплекс заходів, завдань та індикативних показників, реалізація яких залежить від складних умов і можливостей розвитку ОТГ.

При розробці стратегії розвитку Маяківської ОТГ до 2025 року нами був розроблений механізм її реалізації. Базовою одиницею реалізації стратегії виступають проекти. Затверджені проекти формують портфель проектів Стратегії. У відповідності з цими етапами стратегії реалізується послідовне досягнення поставлених цілей пріоритетних напрямків і запланованих рівнів індикативних показників. Цільовими індикаторами Стратегії економічного та соціального розвитку Маяківської ОТГ визначені певні показники, що характеризують стан ключових сфер життєдіяльності громади. Початкове значення кожного індикатора зазначено на 2020 рік. Індикатори згруповані за пріоритетними напрямками розвитку громади. В основі більшості наведених індикаторів лежать методики державних органів статистики, частина індикаторів складалась за рекомендаціями фахівців цільових робочих груп. Поетапні порогові значення індикаторів у 2025 році були визначені на основі вивчення динаміки відповідних показників експертів.

Висновки. 1. Сполучною ланкою між цілями розвитку ОТГ і існуючими проблемами виступає стратегія. Під стратегією розвитку необхідно розуміти систему дій та рішень органів самоврядування, представників громадськості, бізнесу стосовно вибору, розробки та реалізації стратегії.

2. Нормативно-правове поле, що стосується розробки стратегії в Україні ще не сформована остаточно, а лише перебуває на стадії свого формування, адже залишається безліч питань, які вимагають свого законодавчого унормування.

3. Розробка стратегії передбачає проходження послідовно таких трьох фаз: ухвалення рішення про необхідність розробки плану, стратегічної фази, в якій остаточно визначаються цілі розвитку на певний період, їх виконавці і партнери, розробляється стратегія розвитку, визначаються завдання і результати для кожного з акторів, засоби і методи комунікації, контролю тощо та фази реалізації, на якій реалізується певна стратегія розвитку.

4. Економічний стан Маяківської громади відповідає вимогам та викликам сучасності, але не в повній мірі влаштовує баченням керівництва громади. Зокрема, ще не значно росте доля інноваційної продукції, недостатньо розвинуті туризм та індустрія гостинності. Незначні обсяги іноземних інвестицій, кількість робочих місць суттєво не зростає. Транспортні проблеми сполучення за останні роки хоч і не загострилися, але поряд з тим потребує додаткової уваги автомобільне сполучення із госпітальними центрами. Соціальна складова потребує невідкладних корегувань за негативних демографічних процесів, скороченні питомої ваги працездатного та кваліфікованого населення та від'їзд на більш мотивовану роботу у великі міста країни та за кордон.

5. Екологічна складова існує за наявності невирішених проблем у водовідведенні та в політиці цивілізованого поводження із твердими побутовими відходами. Управлінська сфера – належне місце повинне зайняти «SMART-управління», адміністра-тивний сервіс, що вчасно та якісно надається громадянам. Потребує уваги налагодження взаємозв'язків між місцевою владою, громадою та соціально відповідальним бізнесом відповідно до Закону України «Про державно-приватне партнерство». Також дуже актуальним є ефективне використання переваг громади, що діють в умовах фінансової децентралізації.

6. На нашу думку, Маяківська громада – це насамперед соціально-економічно розвинена громада, адже ми бачимо, як розвивається економіка Маяківської територіальної громади, медицина, якій в громаді приділяється велика увага, як стрімко підвищується рівень населення в селах Маяківської територіальної громади, житловий фонд на 80 % складається із приватного сектору. Всі населені пункти, які входять до Маяківської громади електрифіковані, газифіковані, телефонізовані, також є покриття для доступу до мережі Інтернет. Використання бюджетних коштів громади на ремонт шкіл, благоустрою населених пунктів, лікарень, безумовно це сприяє соціально – економічному розвитку громади.

7. Візія розвідку Маяківської громади - «Створити умови для гармонійного розвитку громади».

8. Місія - «Партнерство влади, громади та бізнесу в досягненні добробуту і соціально-економічного зростання».

9. Підсумки SWOT-аналізу стану Маяківської ОТГ можна визначити наступним чином:
- економічний стан громади відповідає вимогам та викликам сучасності, але не в повній мірі влаштовує баченням керівництва громади. Зокрема, ще не значно росте доля іннова-

ційної продукції, недостатньо розвинуті туризм та індустрія гостинності. Незначні обсяги іноземних інвестицій, кількість робочих місць суттєво не зростає. Транспортні проблеми сполучення за останні роки хоч і не загострилися, але поряд з тим потребує додаткової уваги автомобільне сполучення із госпітальними центрами.

- соціальна складова потребує невідкладних корегувань за негативних демографічних процесів, скороченні питомої ваги працездатного та кваліфікованого населення та від'їзд на більш мотивовану роботу у великі міста країни та за кордон.

- екологічна складова існує за наявності невирішених проблем у водовідведенні та в політиці цивілізованого поводження із твердими побутовими відходами.

- управлінська сфера – належне місце повинне зайняти «SMART-управління», адміністра-тивний сервіс, що вчасно та якісно надається громадянам. Потребує уваги налагодження взаємозв'язків між місцевою владою, громадою та соціально відповідальним бізнесом відповідно до Закону України «Про державно-приватне партнерство». Також дуже актуальним є ефективне використання переваг громади, що діють в умовах фінансової децентралізації.

10. Наведений у роботі аналіз соціально-економічний розвиток Маяківської територіальної громади, дозволив зробити висновок, що головними напрямами (пріоритетами) розвитку соціально-економічного розвитку громади мають стати:

- розвиток сучасної промислової індустрії на базі ІТ-технологій і SMART-управління;
- розвиток транспортної складової економіки;
- підвищення ресурсоефективності та екологізація;
- розвиток туризму та індустрії гостинних послуг;
- розвиток соціальної сфери, освіти, науки та культури.

11. У роботі розроблені сценарії досягнення поставлених в стратегії цілей а також визначено етапи їх здійснення.

12. Наведено моніторинг реалізації стратегії. У відповідності з цим моніторингом та етапами розроблені індикативні показники, що характеризують стан ключових сфер життєдіяльності громади. Початкове значення кожного індикатора зазначено на 2020 рік. Пое-тапні порогові значення індикаторів у 2025 році були визначені на основі вивчення динаміки відповідних показників експертів.

Перспективами подальшого розвитку в цьому напрямку досліджень є актуалізація поставлених цілей в стратегії розвитку ОТГ, з метою досягнення запланованих рівнів індикативних показників, досягнення основної мети і пропорцій економічного і соціального розвитку ОТГ. Основним напрямком подальших досліджень в цьому напрямку, на наш погляд, є роботи з розробки програм і проектів місцевого економічного розвитку.

Список літератури

1. Закон України Про добровільне об'єднання територіальних громад URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2015_09_04/T150157.html (дата звернення: 29.04.2021).
2. Сментина Н. В. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку на мезорівні: теорія, методологія, практика : монографія. Одеса: Атлант. 2015. 365 с.
3. Офіційний сайт Маяківської ОТГ URL: <https://mayakivska-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 29.04.2021).
4. Маяківська сільська громада URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%8F%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D0%B0 (дата звернення: 30.04.2021)
5. Офіційний сайт Державної служби статистики URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 06.05.2021).
6. Маяківський НВК "Заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів - заклад дошкільної освіти" URL: <https://od.isuo.org/ru/schools/view/id/15266> (дата звернення: 30.04.2021).
7. Надлиманський заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів URL: <https://od.isuo.org/ru/schools/view/id/15481>(дата звернення: 05.05.2021).
8. Удобенський заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів URL: <https://od.isuo.org/ru/schools/view/id/15504>(дата звернення: 05.05.2021).
9. УО Маяківської ОТГ сайт URL: <https://od.isuo.org/ru/authorities/view/id/5706> (дата звернення: 07.05.2021).
10. Комунальне комерційне підприємство «Маяківський центр первинної медико-санітарної допомоги Біляївського району Одеської області» URL: <https://mayakivska-gromada.gov.ua/komunalne-nekomercijne-pidriemstvo-mayakivskij-centr-pervinnoi-medikosanitarnoi-dopomogi-bilyaivskogo-rajonu-odeskoi-oblasti-00-08-19-21-04-2021/> (дата звернення: 06.05.2021).
11. В Маяківській ОТГ відкрили амбулаторію європейського зразка URL: <http://silahromad>.

com.ua/2018/12/27/v-mayakivskij-otg-vidkrili-ambulatoriyu-yevropejskogo-zrazka/(дата звернення: 06.05.2021).

References

1. Zakon Ukrainy Pro dobrovilne obiednanni a terytorialnykh hromad URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2015_09_04/T150157.html(datazvernennia: 29.04.2021). [In Ukrainian].
2. Smentyna N. V. Stratehichne planuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku na mezorivni: teoriia, metodolohiia, praktyka : monohrafiia / N. V. Smentyna. Odesa: Atlant. 2015. 365 s. [In Ukrainian].
3. Ofitsiinyi sait Maiakivskoi OTH URL: <https://mayakivska-gromada.gov.ua/>(datazvernennia: 29.04.2021). [In Ukrainian].
4. Maiakivska silska hromada URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%8F%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D0%B0 (datazvernennia: 30.04.2021). [In Ukrainian].
5. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (data zvernennia: 06.05.2021). [In Ukrainian].
6. Maiakivskiyi NVK "Zaklad zahalnoiserednoi osvity I-III stupeniv – zaklad doshkilnoi osvity" URL: <https://od.isuo.org/ru/schools/view/id/15266> (data zvernennia: 30.04.2021). [In Ukrainian].
7. Nadlymanskyi zaklad zahalnoiserednoi osvity I-III stupeniv URL: <https://od.isuo.org/ru/schools/view/id/15481> (data zvernennia: 05.05.2021).
8. Udobnenskyi zaklad zahalnoiseredn oiosvity I-III stupeniv URL: <https://od.isuo.org/ru/schools/view/id/15504> (data zvernennia: 05.05.2021). [In Ukrainian].
9. UO Maiakivskoi OTH URL: <https://od.isuo.org/ru/authorities/view/id/5706> (data zvernennia: 07.05.2021). [In Ukrainian].
10. Komunalne komertsiiine pidpriemstvo «Maiakivskyi itsentr pervynnoi medyko-sanitarnoi dopomohy Biliaivsko horaionu Odeskoi oblasti» URL: <https://mayakivska-gromada.gov.ua/komunalne-nekomercijne-pidriemstvo-mayakivskij-centr-pervinnoi-medikosanitarnoi-dopomogi-bilyaivskogo-rajonu-odeskoi-oblasti-00-08-19-21-04-2021/> (datazvernennia: 06.05.2021). [In Ukrainian].
11. V Maiakivskii OTH vidkryly ambulatorii yevropeiskoho zrazka URL: <http://silahromad.com.ua/2018/12/27/v-mayakivskij-otg-vidkrili-ambulatoriyu-yevropejskogo-zrazka/> (data zvernennia: 06.05.2021). [In Ukrainian].